

11 REGIONÁLNÍ POLITIKA A JEJÍ NÁSTROJE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola seznamuje frekventanty s vývojem politické ekonomie a vysvětluje vztah mezi politologií a ekonomikou. Dále se kapitola zaměřuje na vymezení pojmu regionální politika a jejími hlavními nástroji.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je přiblížit podobu regionální politiky a poskytnout přehled jejích základních nástrojů.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

1 hodina

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Politická ekonomie, regionální politika, nástroje regionální politiky,

11.1 Úvod

Velký význam pro politickou vědu má také politická ekonomie, která velmi zásadním způsobem obohatila politologii. Prvním badatelem, který výrazněji propojil politologii a ekonomii byl bezesporu Karl Marx, který téměř ztotožňoval politické procesy s ekonomickými. Řada dalších badatelů si z ekonomie propůjčila některé metody. Nejvýrazněji se toto propojení projevilo např. v teorii her a teorii koalic. Oblast politického marketingu je také ovlivněna ekonomikou, stejně jako výzkum regionální politiky. Regionální politika je také velmi výrazně ukotvena v cílech jednotlivých aktérů, jakými jsou samotné národní státy, ale také Evropská unie, pro níž představuje potřeba snižovat mnohdy podstatné rozdíly mezi jednotlivými regiony zásadní úlohu.

11.2 Výkladová část

Přestože je problematika výzkumu regionální politiky velmi výrazně ukotvena, existují různá pojetí a různé definice regionální politiky. Mezi nejrozšířenější definice uveďme:

„Regionální politika představuje všechny veřejné intervence, které vedou ke zlepšování geografického rozdělení ekonomických činností, resp. které se pokoušejí napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky pro dosažení dvou vzájemně závislých cílů – ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů (Vanhove, Klaasen 1987).

Je to součást státní politiky, která ovlivňuje rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Zahrnuje opatření napomáhající na jedné straně růstu stupně ekonomické aktivity na území, kde je vysoká nezaměstnanost a malá naděje na přirozený ekonomický růst, a na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit na územích s nadměrným růstem (Goodall, 1987).

Regionální politika je součástí hospodářské politiky, což představuje činnost státu zaměřenou na ovlivňování vývoje veřejných věcí bez ohledu na to, kdo ji uskutečňuje. Lze tudíž konstatovat, že hospodářská politika představuje specifické aktivity, které řeší meziregionální nerovnováhu a disproporce uvnitř regionu. Regionální politika je tedy cílevědomá činnost působení státní správy a samosprávy (na úrovni centrální, regionální a lokální) na dynamiku a strukturu rozvoje regionů a na změny v podmínkách a struktuře prostorového uspořádání národního hospodářství. Je součástí makroekonomické hospodářské politiky státu a realizuje se v úzké součinnosti s osvětovými politikami – strukturální a urbanistickou (Kern, 1998).

Regionální politika představuje všechny veřejné přímé i nepřímé intervence státu, regionu, obcí a měst, vedoucí k lepšímu prostorovému rozdělení ekonomických i mimoekonomických činností. Lze v ní vidět snahu korigovat určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů, jímž je komický růst a zlepšení sociálního rozdělení (Adamčík 1998).

Regionální politikou rozumíme ovlivňování hospodářských procesů v územních částech státu anebo většího ekonomického procesu prostřednictvím veřejného sektoru. Autor uvádí, že podle této definice je regionální politika identická s regionální hospodářskou politikou (oba uvedené pojmy jsou synonyma). Regionální politika se snaží ovlivňovat většinou rozvoj velkých hospodářských celků určitého státu, přesto však nejdůležitějšími účastníky jsou tradičně národní státy a příslušná resortní ministerstva (Maier, Tödtling, 1998).

Regionální politika představuje soubor intervencí, zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a lepšímu územnímu rozložení v území a k rozvoji infrastruktury. Základní podmínkou je jasné definování priorit a koncentrace prostředků na tyto priority. Jejím významným cílem je konvergence regionů v rámci určitého územního celku a klíčovým

znakem je její selektivnost, to znamená diferenciaci zaměření intervencí na podporu vybraných problémových regionů, které výrazně zaostávají na svém rozvoji za průměrem v míře, která je společensky uznána za nežádoucí (Strategie regionálního rozvoje ČR, 2007-2013).¹ Keynesinánské pojetí je primárně orientovaným přístupem orientovaným na velmi silný důraz na redistribuci veřejných financí za účelem vyrovnávání disparit v hospodářské úrovni jednotlivých regionů. Velmi často aplikace postupů znamenaly v praxi omezené možnosti využití efektivity alokace finančních zdrojů. Keynesinánské pojetí také znamenalo nepříznivé dopady na pozici lokálních a regionálních samospráv, které se stávaly pasivními příjemci finančních prostředků. Dalším modelem je neoklasické pojetí regionálního rozvoje. Pro tento přístup je prioritou vyrovnávání regionálních disparit za pomoci efektivnějšího využívání zdrojů. Tento model je založen na vztahu mezi kapitálem a prací. Z tohoto modelu plynou dva hlavní závěry: „slabší ekonomiky (regiony) by měly růst rychleji při stejných parametrech určujících rovnováhu stabilního stavu. Pokud existují rozdíly v těchto parametrech, roste ekonomika tím rychleji, čím dále je od svého rovnovážného stavu, tj. silnější ekonomika může růst rychleji než ekonomika slabší. Uvedené vlastnosti jsou v odborné literatuře označovány v prvním případě jako nepodmíněná betakonvergence ve druhém případě jako podmíněná betakonvergence. Efektivnější využití zdrojů zvedne hodnotu výstupu na hlavu pouze v omezeném časovém období. Dlouhodobý růst výstupu tak lze vysvětlit jen na základě vnějších nebo externích faktorů, z nich technický pokrok je pokládán za určující.“² Další model, vycházející z teorie endogenního růstu, vychází z neoklasického pojetí regionálního rozvoje. Mezi hlavní nedostatky tohoto modelu patří skutečnost, že tento model není příliš schopen vysvětlit dlouhodobý růst produkce, přestože usiluje o internalizaci lidského a znalostního kapitálu. Podle zastánců tohoto přístupu je ekonomický rozvoj často založen na aktivaci disponibilního potenciálu rozvoje. Další modely zaměřené na akumulaci lidského potenciálu vycházejí z prací R. L. Lucase a můžeme je datovat k 80. letům 20. století. Podle tohoto přístupu je „ekonomický růst podmíněn akumulací lidského kapitálu, který reflektuje individuální dovednosti pracovníků. Budoucí úroveň lidského kapitálu pak závisí na způsobu, jakým jednotlivci rozdělují disponibilní čas mezi práci a vzdělání. Z pohledu uplatňování adekvátní politiky regionálního rozvoje je kladen důraz na investice do zvýšení kvality lidského kapitálu, neboť růst úrovně lidského kapitálu zvyšuje možnost přijímat nové technologie a tím náklady na napodobování klesají. Jsou tedy uplatňovány programy zaměřené na rozšíření intenzifikaci vzdělávání, na zvýšení flexibility pracovních sil. Předpokládá se, že zlepšení kvality nabídky pracovních sil postupně povede i ke zlepšení nabídky pracovních příležitostí v souladu s tzv. přelévacími efekty.“³ Poslední skupinou jsou modely založené na akumulaci znalostního kapitálu. Tyto modely vycházejí z předpokladu, že technologický rozvoj je primárně zapříčiněn vědou a výzkumem. Ty se rozvíjejí zcela samostatně. Přesto komerční využití těchto poznatků vyžaduje soukromý kapitál a investice. Firmy rozhodují o investicích vlastních prostředků do inovací, vědy, výzkumu či vývoji nových technologií. Tyto potřeby se tedy objevují již na mikroúrovni.

¹ STEJSKAL, Jan – KOVÁRNÍK, Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. Praha 2009, s. 12-14.

² STEJSKAL, Jan – KOVÁRNÍK, Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. Praha 2009, s. 17.

³ STEJSKAL, Jan – KOVÁRNÍK, Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. Praha 2009, s. 18-19.

11.3 Závěr

Všechny definice mají několik společných znaků, kterými jsou cílevědomá činnost, prováděná aktéry, působících na nejrůznějších úrovních (samosprávy a veřejné správy). Jejím cílem je zajištění ekonomického růstu určitých územních celků. Pro současnou regionální politiku a zajištění jejich cílů jsou klíčové nástroje. Přestože existuje řada rozdílných přístupů (viz následující kapitola). Většinou jsou uváděny dvě hlavní kategorie nástrojů: a) makroekonomické (mezi něž patří fiskální politika, monetární politika a protekcionismus) a mikroekonomické nástroje (mezi něž patří relokace pracovních sil a relokace kapitálu). Kromě tohoto pojetí existuje širší pojetí základních nástrojů regionální politiky, mezi něž patří „infrastrukturní pomoc, finanční podněty, restriktivní prostředky, decentralizace vládních úřadů, regionální alokace veřejných investic a vládních zakázek, regionální rozvojové agentury, makroekonomické nástroje.“⁴ Přestože současné pojetí regionální politiky klade důraz na ekonomický růst a rozvoj, v minulosti jsme mohli pozorovat značné proměny strategií regionálního rozvoje, prováděné různými státy. Během posledních několika desetiletí se prosadilo několik základních pojetí regionální politiky, kterými jsou: keynesiánské pojetí, neoklasické pojetí regionálního rozvoje, modely vnitřního (endogenního) růstu, modely zaměřené na akumulaci lidského potenciálu a modely zaměřené na akumulaci znalostního kapitálu.

KONTROLNÍ OTÁZKY

Uveďte, jaké jsou cíle regionální politiky

Jaké jsou hlavní nástroje regionální politiky?

Uveďte hlavní aktéry, kteří ovlivňují regionální politiku.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Všechny definice mají několik společných znaků, kterými jsou cílevědomá činnost, prováděná aktéry, působících na nejrůznějších úrovních (samosprávy a veřejné správy). Jejím cílem je zajištění ekonomického růstu určitých územních celků. Pro současnou regionální politiku a zajištění jejich cílů jsou klíčové nástroje. Kapitola představila základní teoretické

⁴ WOKOUN, René a kol. *Regionální rozvoj. Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha 2008, s. 36.

přístupy k regionální politice, mezi něž patří keynesiánské pojetí, neoklasické pojetí regionálního rozvoje, modely vnitřního (endogenního) růstu, modely zaměřené na akumulaci lidského potenciálu a modely zaměřené na akumulaci znalostního kapitálu.
